

УДК 377.091-167.1:[355.01:341.38](045)

DOI: 10.31499/2307-4906.1.2023.276952

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ У ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ЧАС

Олег Малишевський, доктор педагогічних наук, професор кафедри професійної освіти та технологій за профілями, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0002-7653-7862

E-mail: omalysh67@gmail.com

Анатолій Грітченко, доктор педагогічних наук, професор кафедри професійної освіти та технологій за профілями, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0002-7814-2565

E-mail: anatoliy645@gmail.com

У статті окреслено актуальні проблеми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти, зумовлені воєнним станом в Україні. До таких віднесено: проблеми, пов'язані з міграційними процесами учнів і педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти, матеріальне забезпечення, організацію освітнього процесу.

Проаналізовано аналітичні дані динаміки контингенту учнів і педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти. За матеріалами аналітичних даних побудовано мапу зруйнованих / пошкоджених закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Окреслено основні проблеми організації освітнього процесу у воєнний час за дистанційною формою навчання. За результатами аналітичного аналізу окреслено умови подолання актуальних проблем розвитку професійної (професійно-технічної) освіти.

Ключові слова: професійна (професійно-технічна) освіта; виклики військового часу; контингент учнів; здобувачі освіти; освітня аналітика; дефіцит кадрів; педагогічні працівники; мапа зруйнувань закладів освіти; дискримінаційні умови отримання освіти; стратегічні напрями розвитку.

PROBLEMS OF PROFESSIONAL (VOCATIONAL) EDUCATION IN WAR AND POST-WAR TIMES

Oleh Malyshevskiy, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor at Vocational Education and Technologies on Profiles Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-7653-7862

E-mail: omalysh67@gmail.com

Anatoliy Hritchenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor at Vocational Education and Technologies on Profiles Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-7814-2565

E-mail: anatoliy645@gmail.com

The article outlines the current problems of the development of professional (vocational) education caused by the war-time situation in Ukraine. These hurdles can be defined as follows: problems related to migration processes among students and teachers in professional (vocational) education institutions, material support, and educational process organization.

The authors analyze analytical data on the dynamics of the student and teacher body in professional (vocational) education institutions. The analysis reveals a 3.5-fold reduction in the number of students as compared to pre-war indicators. There is also a constant trend of decreasing the number of teaching staff. Among the causes of the described situation there is a lack of motivation for professional retraining and a low level of professional mobility. Based on the analytical data, we create a map of destroyed/damaged professional (vocational) education institutions. The paper also outlines the main problems of e-learning process organization in wartime.

Following the results of the analytical research, we define the conditions for overcoming the current problems of the development of professional (vocational) education: systemic state support; restoration of the system of professional (vocational) education and creation of an effective network of educational institutions; its reorientation to the needs of the wartime economy; ensuring the content and quality of education to meet the modern requirements and needs of the labor market; creation of safe conditions for learning and teaching; provision of psychological support for all participants in the educational process; stimulating and encouraging the implementation of non-linear trajectories of professional development for teachers taking into account the current situation based on the potential of higher, non-formal and informal education.

Keywords: *professional (vocational) education; challenges of wartime; student body; education seekers; educational analytics; shortage of personnel; teaching staff; map of the destruction of educational institutions; discriminatory conditions of obtaining education; strategic development directions.*

Нові умови військового стану, спричинені повномасштабною військовою агресією російської федерації проти України 24 лютого 2022 р., поставили жорсткі вимоги перед освітою, у тому числі й перед професійною (професійно-технічною) освітою (далі – П(ПТ)О). Президент України В. Зеленський зазначав: «Окупанти визначили своїми ворогами культуру, освіту та людяність. І не шкодують для них ні ракет, ні бомб. Україна, яка прагне бути конкурентоспроможною в сучасному світі, має визначити освіту та науку своїми стратегічними сферами» [1, с. 9].

Загарбники вважають українських педагогів своїми ворогами, оскільки саме освітяни формують наше волелюбне суспільство, світоглядні позиції у наших громадян, озброюють міцними й глибокими знаннями сучасних захисників України, які освоюють складну військову техніку у рекордні терміни [1, с. 10].

Професійна (професійно-технічна) освіта в Україні опинилася нині перед новими викликами військового часу. Сьогоднішня висуває низку проблем, які необхідно вирішити П(ПТ)О. До таких відносимо проблеми, пов'язані з міграційними процесами учнів (слухачів) та педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти, матеріальним забезпеченням та організацією освітнього процесу.

Зважаючи на новизну означеної проблеми, привертають увагу праці таких науковців, як О. Барабаш, В. Гапон, Л. Єршова, М. Леснікова, В. Попова, В. Радкевич. У своїх роботах науковцями досліджено стан і перспективи розвитку професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану в Україні.

Метою статті є дослідження актуальних проблем професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану та окреслення напрямів розвитку галузі у повоєнний час.

Вторгнення у 2014 р. російської федерації й особливо повномасштабне військове

вторгнення 24 лютого 2022 р. в Україну призвело до численних соціально-економічних проблем, людських жертв, колосальних руйнувань, матеріальних і психологічних втрат, а також стало причиною низки гострих викликів для освіти.

У контексті тематики статті, привертає увагу зміна чисельності учнів закладів загальної середньої освіти (ЗСО) і закладів П(ПТ)О. Зацікавленість контингентом цих закладів освіти для нас є досить очевидною. По-перше, це потенційні абітурієнти для наших спеціальностей і, по-друге, це перспектива для здобувачів професійної освіти. Крім того, чисельність учнів (слухачів) закладів професійної (професійно-технічної) освіти безпосередньо впливає і на запити до професійної освіти.

За даними МОНУ та Інституту освітньої аналітики, у порівнянні із довоєнним періодом показники за усіма видами освіти суттєво зменшилися [2; 3] (Рис. 1). У 2022/23 н. р. у закладах загальної середньої освіти, зокрема на другому етапі середньої освіти, за даними статистики [4], кількість учнів загалом скоротилася до 224694 осіб, що у 3,5 разів менше за довоєнні показники 2013/2014 н. р. Такі цифри зумовлені передусім анексією АР Крим та окупацією Луганської та Донецької областей.

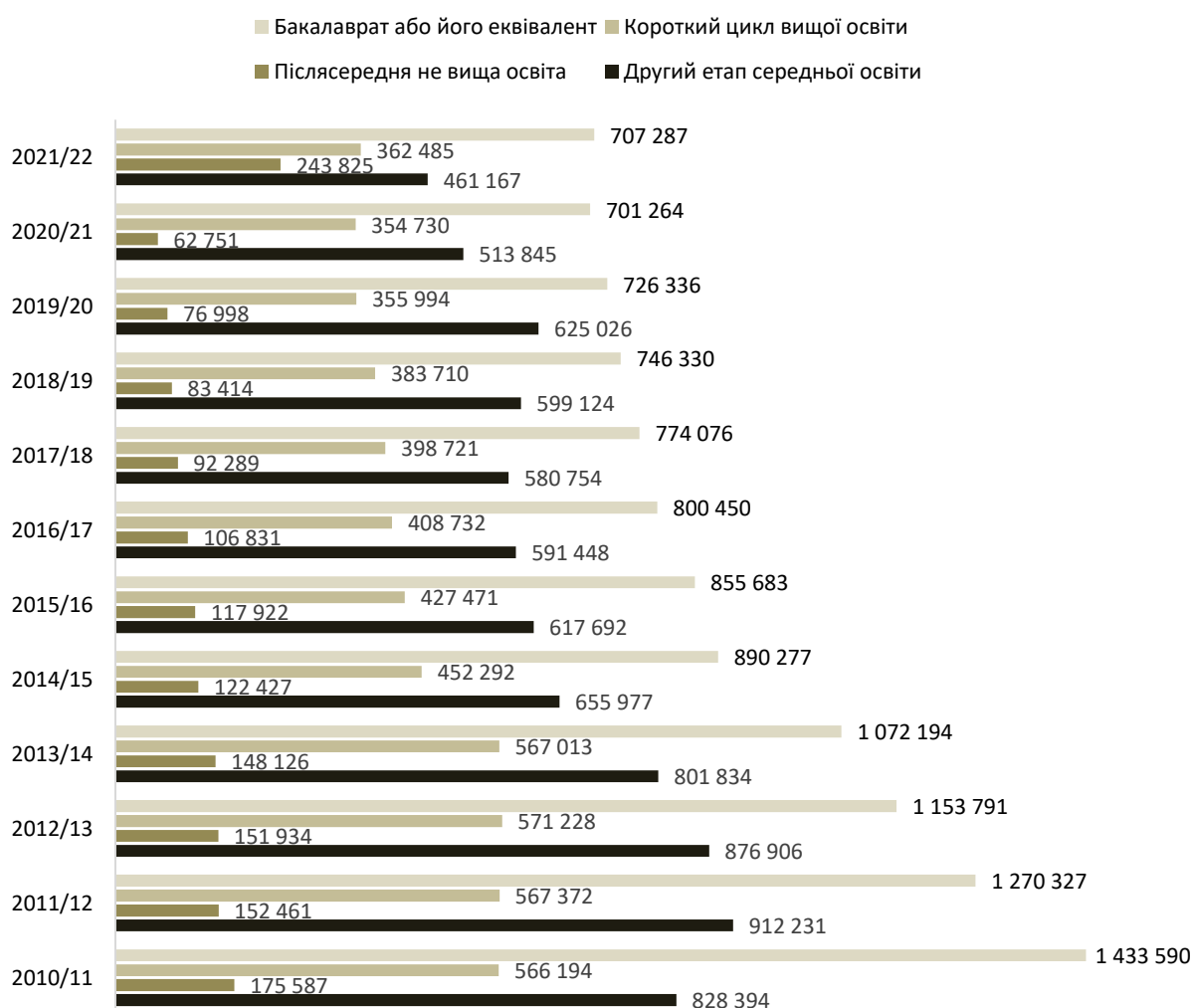

Рис. 1. Контингент закладів освіти України

Щодо закладів професійної (професійно-технічної) освіти зазначаємо постійне зниження контингенту упродовж досліджуваного періоду, що пов'язуємо зі зменшенням престижу робітничих професій та невідповідністю рівня підготовки учнів (слухачів) професійної (професійно-технічної) освіти запитам ринку праці. З 2010/2011 н. р. до 2020/2021 н. р. маємо зменшення здобувачів освіти майже у 2,7 рази. За даними Інституту освітньої аналітики [3], у 2021/22 н. р. зафіксовано значне зростання контингенту учнів (майже 244 тис. осіб), що пов'язуємо із запровадженням проєктів державно-приватного партнерства, розробленням і реалізацією комунікаційної стратегії популяризації професійної (професійно-технічної) освіти та формуванням нового змісту цієї освіти [2].

У сегменті короткого циклу вищої освіти та бакалаврату також зафіксовано постійне зниження кількості здобувачів за виключенням останнього 2021/2022 н. р. Для короткого циклу професійної освіти зафіксовано зниження контингенту майже на 204 тис. осіб, а показник кількості здобувачів бакалаврських програм зменшився у 2 рази. Однак, якщо на початку військової агресії рф, у порівнянні з довоєнними роками, показники значно зменшилися, то у період з 2017/2018 н. р. спостерігаємо ознаки стабілізації. Подібна ситуація була зумовлена посиленням умов щодо вступу до ЗВО, підвищенням конкуренції з боку зарубіжних й вітчизняних закладів вищої освіти.

За даними Інституту освітньої аналітики [5, с. 10–11] кількість здобувачів П(ПТ)О станом на 1.01.2022 р. становить 243825 осіб (без урахування АР Крим та окупованих Луганської та Донецької областей). Станом на кінець 2021/2022 н. р. (25.06.2022 р.) кількість здобувачів, які навчались у закладах П(ПТ)О на підконтрольній Україні території становила 194697 осіб. Навчались дистанційно у закладах П(ПТ)О на підконтрольній Україні території, але перебували за межами країни 18499 осіб. Цифри подано без урахування АР Крим, окупованих Луганської та Донецької областей та Херсонської області. Крім того 173 здобувачі П(ПТ)О виїхали за межі України і були зараховані до закладів освіти інших країн.

Порівняння із даними на початок року засвідчує, що внаслідок повномасштабного вторгнення військ рф на територію України 24.02.2022 р. заклади П(ПО)О втратили 30629 здобувачів.

Показники за 2022/2023 н. р. [4] фіксують 225546 здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти. Як бачимо, подані цифри засвідчують зниження кількості здобувачів П(ПТ)О майже на 18 тис. осіб у порівнянні з минулорічними показниками, що, по-перше, безпосередньо вплине на кількість необхідного педагогічного складу відповідних закладів освіти і, по-друге, впливатиме на ринок праці.

Для професійної (професійно-технічної) освіти проблема дефіциту педагогічних кадрів завжди була досить суттєвою. Її наявність зумовлена низкою чинників, зокрема: низька привабливість вакансій, через відносно низьку оплату праці; відтік педагогічних кадрів до інших видів економічної діяльності, регіонів та/чи країн із/без збереження професійного профілю; падіння престижності педагогічної праці у цілому.

Аналіз аналітичних даних [2, с. 21; 5, с. 14] засвідчує стабільне зниження кількості педагогічних працівників закладів П(ПТ)О упродовж останніх десяти років (Рис. 2). Інформацію за 2021/22 н. р. подано станом на 1 липня, інші дані станом на 1 січня. За досліджуваний період часу показник чисельності педагогічних кадрів

зменшився у двічі. За вісім місяців повномасштабного вторгнення військ РФ П(ПТ)О втратила більше працівників освіти (7995 осіб), аніж за весь час військових дій з 2014 до 2021 роки (7572 особи).

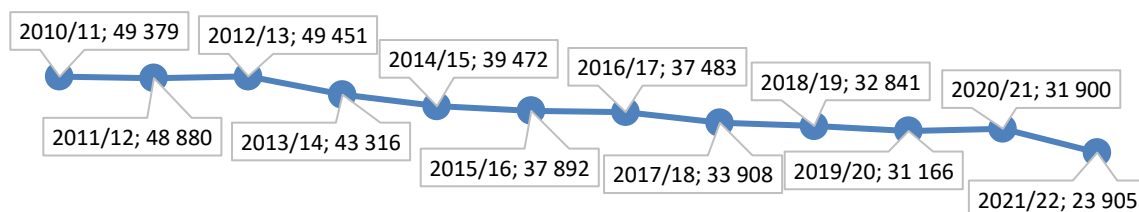

Рис. 2. Чисельність працівників закладів професійної (професійно-технічної)

З 23905 педагогічних працівників закладів П(ПТ)О, які працювали станом на 1.07.2022 р.: 1258 осіб (5,3 %) були внутрішньо переміщеними особами; 904 особи (3,8 %) перебували за межами України; 472 особи (2 %) перебували у відпустці без збереження заробітної плати; 654 особи (2,7 %) проходили службу у Збройних силах України і Силах територіальної оборони Збройних сил України; 372 особи (1,6 %) звільнилися [1, с. 147].

Водночас, за даними Державного центру зайнятості [6] попит та пропозиції педагогічних працівників за останні п'ять років засвідчують переважно негативні показники (Рис. 3). Знак «-» на рисунку засвідчує дефіцит вакансій, а знак «+» – дефіцит кадрів. На велику кількість безробітних серед педагогічних працівників закладів П(ПТ)О безперечно впливають наслідки військового вторгнення збройних сил РФ (знищення інфраструктури, вимушена міграція та ін.). Разом з тим, як зазначає Інститут освітньої аналітики, випускники закладів вищої освіти, за рахунок яких переважно і формується контингент викладацького складу закладів П(ПТ)О, не погоджуються на професійну перепідготовку, підготовку та/або підвищення кваліфікації, наполегливо очікуючи появу вакансії відповідно до фаху. Така ситуація чітко вказує на дуже низьку професійну мобільність випускників закладів вищої освіти [2, с. 252].

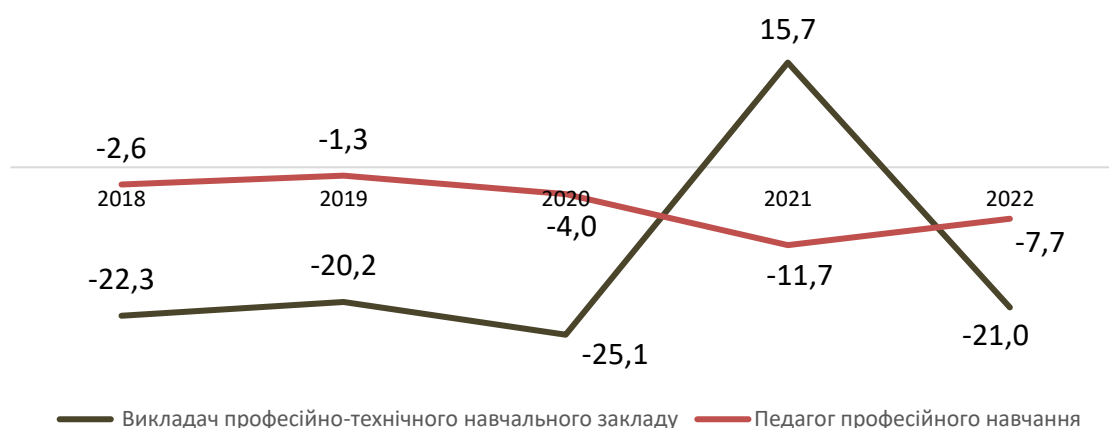

Рис. 3. Середні річні показники дефіциту кадрів і вакансій у закладах професійної (професійно-технічної)

Таким чином, результати аналізу засвідчують стійкі тенденції зменшення показників кількості як учнів (слухачів) у закладах П(ПТ)О, так і педагогічних працівників у цих закладах.

За даними Державного центра зайнятості, станом на 1.11.2022 р. до професій з найбільшою кількістю вакансій (ТОП-10) віднесено (зазначено лише професії, які прямо чи опосередковано стосуються освіти й професійної освіти): серед професіоналів і фахівців – вчитель, вихователь, майстер виробничого навчання; серед технічних службовців – оператор комп’ютерного набору; серед працівників сфери торгівлі та послуг – кухар, соціальний працівник, перукар (перукар-модельєр), помічник вихователя; серед кваліфікованих робітників з інструментом – швачка, електромонтер, слюсар-ремонтник, електрогазозварник, слюсар-сантехнік, пекар, слюсар-електрик з ремонту електроустаткування, столяр, маляр; серед робітників з обслуговування устаткування – токар, фрезувальник, оператор верстатів з програмним керуванням [7]. Вищезазначене свідчить про наявність великого попиту на професії, що прямо чи опосередковано пов’язані із П(ПТ)О.

За даними Інтерактивної мапи зруйнованих і пошкоджених закладів освіти [8] в Україні станом на 12.02.2023 р. повністю зруйновано 32 і пошкоджено 225 закладів П(ПТ)О і ФПО (фахової передвищої освіти на базі дев’ятирічної освіти) (рис. 4).

Рис. 4. Кількість зруйнованих/пошкоджених закладів П(ПТ)О, ФПО (станом на 12.02.2023 р.)

У воєнні часи й особливо після повномасштабного вторгнення військ РФ освіта у цілому й П(ПТ)О зокрема зазнала значних втрат, що істотно вплинуло не тільки на її суб’єктів, а й на інфраструктуру та механізм функціонування її.

Близько 3500 закладів освіти надають притулки для внутрішньо переміщених осіб (ВПО), використовують як центри збору та розподілу гуманітарної допомоги, приготування їжі для ВПО [9]. Водночас у гуртожитках закладів П(ПТ)О (станом на

01.08.2022 р.) учні цих закладів освіти займають лише 57 % житлового фонду. Решту місць у гуртожитках закладів П(ПТ)О займають особи, що проживають за договорами, і внутрішньо переміщені особи (26 % і 17 % відповідно) [1, с. 143].

Разом з тим, існують й інші проблеми. За рік кривавої війни в Україні триває освітній процес, однак не усі учні, навіть за умови організації дистанційного чи змішаного навчання, спроможні реалізувати своє право на навчання, внаслідок відсутності пристроїв для онлайн навчання, відсутності доступу до інтернету, безпекової ситуації, відсутності цифрових навичок тощо.

Крім того дистанційна форма навчання у воєнний час створює дискримінаційні умови щодо отримання освіти для окремих категорій учасників освітнього процесу, зокрема: віднесених до внутрішньо переміщених осіб; учнів із сімей, що перебувають у складних життєвих обставинах на тимчасово окупованих чи щойно звільнених територіях, або на територіях, де ведуться бойові дії; учнів із багатодітних сімей, у яких навчається декілька дітей, і немає достатньої кількості гаджетів для одночасного дистанційного навчання або відсутня можливість розмістити усіх дітей в окремих кімнатах для організації нормального навчання.

Безперечно, у статті неможливо охопити усі проблеми, що стали потужним викликом для П(ПТ)О, однак, навіть окреслені проблеми ставлять актуальні питання перед освітою й вимагають кардинальних змін у стратегії її розвитку. Для розв'язання актуальних проблем П(ПТ)О було прийнято нормативно-правову базу на період дії воєнного стану в Україні [10]. Разом з тим, було схвалено Концепцію Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022–2027 роки [11], в межах якої було визначено життєво важливі напрями розвитку галузі.

Національною радою з відновлення України від наслідків війни було запропоновано на громадське обговорення проект Плану відновлення України [12, с. 130–144], яким визначено стратегічні завдання відновлення професійної освіти, зокрема: відновлення системи П(ПТ)О, що відповідає потребам економіки та ринку праці; забезпечення змісту і якості П(ПТ)О, що відповідають сучасним вимогам та потребам ринку праці; П(ПТ)О освіта є престижною та популярною освітньою траєкторією; надання закладам П(ПТ)О реальної фінансової автономії.

МОН України також виступило з ініціативами щодо перспектив розвитку освіти та змін у напрямках і обсягах підготовки кадрів у воєнний та повоєнний час. Зупинимось на тих ініціативах, що стосуються безпосередньо розвитку П(ПТ)О у воєнний та повоєнний періоди у контексті проблем, охоплених статтею.

Одними із завдань галузі у короткостроковому періоді МОН України визначає: подолання виклику «Руйнування та пошкодження мережі ЗП(ПТ)О»; подолання виклику «Часткова невідповідність змісту й рівня якості П(ПТ)О запитам і потребам ринку праці. Неадаптованість освітніх програм та строків навчання до потреб роботодавців з урахуванням потреб економіки / інфраструктури в ході її відбудови / відновлення. Значна втрата зв'язків закладів П(ПТ)О з бізнесом через призупинення (припинення) діяльності підприємств. Відсутність сучасних інструментів оцінювання результатів навчання в процесі присвоєння / підтвердження робітничих кваліфікацій» [1, с. 154].

Для подолання означених викликів у повоєнні часи необхідно розв'язати низку

завдань, зокрема:

Для розв'язання проблем, спрямованих на відбудову країни, пов'язаних із формуванням контингенту учнів (слухачів) і вимогами щодо кадрових потреб, пропонують:

– переорієнтацію на першочергову підготовку / перепідготовку / підвищення кваліфікації фахівців у закладах фахової передвищої та вищої освіти за такими перспективними професіями [13, с. 4–8]: андрагог; інструктор з трудової адаптації; консультант центру професійного розвитку; технолог виробництва та переробки продукції тваринництва; технік-технолог з виробництва молочних продуктів, жирів і жирозамінників, полісахаридів, цукристих речовин, м'ясних продуктів, борошняних, кондитерських виробів та харчових концентратів; технік-технолог з технології харчування; технік-технолог з переробки зерна; розробник систем захисту інформації, адміністратор мереж і систем; аналітик систем захисту інформації та оцінки вразливостей; аналітик з безпеки інформаційно-комунікаційних систем; фахівець із тестування систем захисту інформації; фахівець з технічного захисту інформації; фахівець сфери захисту інформації тощо;

– переорієнтацію на першочергову підготовку / перепідготовку / підвищення кваліфікації фахівців у закладах П(ПТ)О за такими перспективними напрямками [13, с. 9–13]: реструктуризація вугільної та інших підгалузей видобувної промисловості; сільське та лісове господарство, виробництво та перероблення сільськогосподарської продукції тощо; повоєнна «реабілітація довкілля»; сфера енергозбереження, енергоефективність та розвиток відновлювальної енергетики; будівництво, реконструкція та відбудова зруйнованих війною об'єктів нерухомості; реабілітація територій та населення від наслідків військової агресії; сфера сервісу (соціальний сегмент); промисловість, зокрема машинобудування, виробництво продукції подвійного призначення, виробництво металопродукату та металоконструкцій для сфери будівництва; реформування військової, правоохоронної та інших сфер національної, цивільної, кібернетичної та інших видів безпеки [13, с. 14–19]: *зберегти*: 014 Середня освіта (за предметними спеціалізаціями), коефіцієнт збалансованості (відношення середньої чисельності вакансій до середньої чисельності безробітних) – 0,62; 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), коефіцієнт збалансованості – 0,64; 121 Інженерія програмного забезпечення, коефіцієнт збалансованості – 0,78; 122 Комп'ютерна науки, коефіцієнт збалансованості – 4,43; 123 Комп'ютерна інженерія, коефіцієнт збалансованості – 2,42; 126 Інформаційні системи та технології, коефіцієнт збалансованості – 1,09; *збільшити*: 181 Харчові технології, коефіцієнт збалансованості – 1,30; 204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва, коефіцієнт збалансованості – 1,51; *суттєво збільшити*: 125 Кібербезпека, коефіцієнт збалансованості – 3,06;

– формування державного замовлення на підготовку кадрів для закладів вищої та фахової передвищої освіти виключно за професійними кваліфікаціями [13, с. 3].

Для поліпшення матеріального забезпечення та переорганізації освітнього процесу у закладах П(ПТ)О передбачено: затвердження регіональних планів розвитку системи П(ПТ)О; організацію курсів із проєктного менеджменту для керівників ЗП(ПТ)О; реконструкцію та відбудову пошкоджених (зруйнованих) ЗП(ПТ)О; реконструкцію гуртожитків ЗП(ПТ)О; створення центрів професійної досконалості;

створення / модернізацію НПЦ на базі існуючих ЗП(ПТ)О»; «розроблення та затвердження державних освітніх стандартів із конкретних професій; затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення освітніх програм; організацію навчання розробників освітніх стандартів і освітніх програм; розроблення / адаптацію навчальних курсів / матеріалів для дистанційного навчання та розміщення їх на освітній платформі «Професійна освіта онлайн»; розроблення короткотермінових програм і навчання дорослого населення, у т. ч. внутрішньо переміщених осіб; запуск Реєстру професійних кваліфікацій; організацію підготовки професійних оцінювачів результатів навчання; участь ЗП(ПТ)О у програмі Еразмус+; проведення моніторингу якості П(ПТ)О; організацію підвищення кваліфікації педагогічних працівників ЗП(ПТ)О за новими / модернізованими програмами підвищення кваліфікації; створення кваліфікаційних центрів на базі ЗП(ПТ)О» [1, с. 155–156].

Крім того МОН України пропонує низку змін у підготовці кадрів у воєнний та повоєнний періоди, зокрема [13, с. 2–3]:

- спрощення освітніх програм, процедур, стандартів, інструментарію та інших механізмів підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації громадян, які вже мають освітні та професійні кваліфікації, шляхом скорочення термінів навчання у 2–5 разів за рахунок визнання попереднього досвіду роботи й навчання (неформального та інформального), підготовки за найбільш актуальними кваліфікаціями.
- прийняття тимчасової відміни регуляторних норм щодо ліцензування та акредитації відповідних освітніх програм, призупинення діяльності на певний період інституцій, діяльність яких пов'язана з перевітками тощо (НАЗЯВО, НАК та інші).

Проведений у статті аналіз дозволяє зробити висновок про те, що серйозні викликами, перед якими опинилася сьогодні професійна (професійно-технічна) освіта, можливо подолати за умови: системної державної підтримки; відновлення системи П(ПТ)О й створення ефективної мережі закладів освіти; переорієнтації її на потреби економіки військового часу; забезпечення змісту і якості освіти, що відповідають сучасним вимогам і потребам ринку праці; створення безпечних умов для навчання та викладання; забезпечення психологічної підтримки усіх учасників освітнього процесу; стимулювання та заохочення до реалізації нелінійних траєкторій підвищення кваліфікації і професійного розвитку педагогів з урахуванням сучасних реалій, залучення для цього потенціалу вищої, неформальної та інформальної освіти.

Актуальними й особливо гострими сьогодні залишаються проблеми підтримки ментального здоров'я й психосоціальної допомоги та забезпечення інклюзії для учнів (слухачів) у закладах П(ПТ)О, пов'язані із війною і примусовим переміщенням, що утворює вектор подальших наших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Освіта України в умовах воєнного стану: інформаційно-аналітичний збірник / за ред. С. Шкарлет та ін.; Міністерство освіти і науки України; Інститут освітньої аналітики. Київ, 2022. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/education-of-ukraine_2022.pdf (дата звернення: 10.01.2023).
2. Освіта в незалежній Україні: розвиток та конкурентоспроможність: інформаційно-аналітичний збірник. 2021. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2021/19.08/Inform.zbirnyk-Osv.v.nezalezhniy.Ukrayini/Inform.zbirnyk-Osv.v.nezalezhniy.Ukrayini.17>.

- 08-1.pdf (дата звернення: 10.01.2023).
3. Основні цифри освіти (2021–2022 н. р.). *Інститут освітньої аналітики*. URL: <https://iea.gov.ua/naukovo-analitchna-diyalnist/analitika/osnovni-czyfry-osvity> (дата звернення: 15.11.22 р.).
 4. Основні цифри освіти (2022–2023 н. р.). *Інститут освітньої аналітики*. URL: <https://iea.gov.ua/naukovo-analitchna-diyalnist/analitika/osnovni-czyfry-osvity> (дата звернення: 12.02.23 р.).
 5. Функціонування системи професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану / за ред. М. В. Леснікова та ін.; Міністерство освіти і науки України; Інститут освітньої аналітики. Київ, 2022. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/4_az-lesnikova_funkczionuvannya-ppto-v-umovah-vo%D1%94nogo-stanu.pdf (дата звернення: 10.01.2023).
 6. Кількість вакансій та кількість зареєстрованих безробітних у розрізі професій. Архів розділу. 2022. Державний центр зайнятості. Аналітична та статистична інформація. Статистичні дані у розрізі професій та видів економічної діяльності. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analitics/69> (дата звернення: 15.11.2022).
 7. Попит та пропозиція на зареєстрованому ринку праці у січні-жовтні 2022 року. Державний центр зайнятості. Інфографіка та публікації. URL: https://www.dcz.gov.ua/sites/default/files/infofiles/10_2022_oryt_i_pro_rozucsiya_na_rynku_praci_10_2022.pdf (дата звернення: 15.11.2022).
 8. Інтерактивна мапа зруйнованих і пошкоджених закладів освіти. URL: <https://saveschools.in.ua> (дата звернення: 12.02.2023).
 9. Оцінювання потреб України у сфері освіти (6 травня – 24 червня 2022). Підсумковий звіт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/07/07/Pids.zvit.Otsin.potreb.Ukr.u.sferi.osvity-UK-6.05-24.06.22.pdf> (дата звернення: 15.11.2022).
 10. Нормативно-правова база на період дії воєнного стану. *Інститут освітньої аналітики*. URL: <https://iea.gov.ua/diyalnist/biblioteka-informacijnyh-resursiv/profesijna-profesijno-tehnicna-osvita> (дата звернення: 12.02.2023).
 11. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022-2027 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.12.2012 р. № 1619-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1619-2021-p#Text> (дата звернення: 12.02.2023).
 12. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Освіта і наука». Національна рада з відновлення України від наслідків війни. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/education-and-science.pdf> (дата звернення: 12.02.2023).
 13. Пропозиції щодо змін у напрямках і обсягах підготовки кадрів у воєнний та повоєнний період. *Інститут освітньої аналітики*. 2022. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/1_az_melnik_propoziczi-shhodo-zmin-u-napryamah-i-obsyagah-pidgotovki-kadriv-u-voennij-ta-povoennij-period.pdf (дата звернення: 15.11.2022).

REFERENCES

1. *Osvita Ukrainy v umovakh voiennoho stanu: Informatsiino-analitychnyi zbirnyk [Education of Ukraine under martial law. Informational and analytical collection]*. (2022). S. Shkarlet (Ed.) et al. Kyiv: Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy; Instytut osvitoi analityky. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/education-of-ukraine_2022.pdf [in Ukrainian].
2. *Osvita v nezalezhnii Ukraini: rozvytok ta konkurentospromozhnist. Informatsiino-analitychnyi zbirnyk. 2021 [Education in independent Ukraine: development and competitiveness. Informational and analytical collection. 2021]*. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serp-neva-konferencia/2021/19.08/Inform.zbirnyk-Osv.v.nezalezhniy.Ukrayini/Inform.zbirnyk-Osv.v.nezalezhniy.Ukrayini.17.08-1.pdf> [in Ukrainian].
3. *Osnovni tsyfry osvity (2021–2022 n. r.) [Basic education figures (2021–2022 a. y.)]*. *Instytut osvitoi analityky*. URL: <https://iea.gov.ua/naukovo-analitchna-diyalnist/analitika/osnovni-czyfry-osvity> [in Ukrainian].
4. *Osnovni tsyfry osvity (2022–2023 n. r.) [Basic education figures (2022–2023 a. y.)]*. *Instytut osvitoi analityky*. URL: <https://iea.gov.ua/naukovo-analitchna-diyalnist/analitika/osnovni-czyfry-osvity> [in Ukrainian].
5. *Funktsionuvannya systemy profesiinoi (profesiino-tehnicnoi) osvity v umovakh voiennoho stanu [Functioning of the system of professional (vocational) education in the conditions of martial law]*. (2022). M. V. Liesnikova (Ed.) et al. Kyiv: Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy; Instytut osvitoi analityky. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/4_az-lesnikova_funkczionuvannya-ppto-v-umovah-vo%D1%94nogo-stanu.pdf [in Ukrainian].

- voennogo-stanu.pdf [in Ukrainian].
6. Kilkist vakansii ta kilkist zareiestrovanykh bezrobotnykh u rozrizi profesii. Arkhiv rozdil [The number of vacancies and the number of registered unemployed by profession. Archive of the section]. (2022). *Derzhavnyi tsentr zainiatosti. Analitychna ta statystychna informatsiia. Statystychni dani u rozrizi profesii ta vydiv ekonomichnoi diialnosti*. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analitics/69> [in Ukrainian].
 7. Popyt ta propozytsiia na zareiestrovanomu rynku pratsi u sichni-zhovtni 2022 roku [Demand and supply on the registered labor market in January-October 2022]. (2022). *Derzhavnyi tsentr zainiatosti. Infografika ta publikatsii*. URL: https://www.dcz.gov.ua/sites/default/files/infofiles/10_2022_opyt_i_propozyciya_na_rynku_praci_10_2022.pdf [in Ukrainian].
 8. Interaktyvna mapa zruinovanykh i poskodzhenykh zakladiv osvity [Interactive map of destroyed and damaged educational institutions]. URL: <https://saveschools.in.ua> [in Ukrainian].
 9. Otsiniuvannia potreb Ukrainy u sferi osvity (6 travnia – 24 chervnia 2022). Pidsumkovyi zvit. [Assessment of the needs of Ukraine in the field of education (May 6 – June 24, 2022). Final report.]. (2022). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/07/07/Pids.zvit.Otsin.potreb.Ukr.u.sferi.osvity-UK-6.05-24.06.22.pdf> [in Ukrainian].
 10. Normatyvno-pravova baza na period dii voiennoho stanu [Regulatory framework for the period of martial law]. *Instytut osvitoi analityky. Diialnist. Biblioteka informatsiinykh resursiv. Profesiina (profesiino-tehnichna) osvita*. URL: <https://iea.gov.ua/diialnist/biblioteka-informacijnyh-resursiv/profesijna-profesijno-tehnichna-osvita> [in Ukrainian].
 11. Pro skhvalennia Kontseptsii Derzhavnoi tsilovoi sotsialnoi prohramy rozvytku profesiinoi (profesiino-tehnichnoi) osvity na 2022–2027 roky [On the approval of the Concept of the State target social program for the development of professional (vocational) education for 2022–2027]: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 09.12.2012 r. № 1619-p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1619-2021-p#Text> [in Ukrainian].
 12. Proekt Planu vidnovlennia Ukrainy. Materialy robochoi hrupy «Osvita i nauka» [Project of the Recovery Plan of Ukraine. Materials of the working group «Education and Science»]. *Natsionalna rada z vidnovlennia Ukrainy vid naslidkiv viiny*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/education-and-science.pdf> [in Ukrainian].
 13. Propozytsii shhodo zmin u napriamakh i obsiahakh pidhotovky kadriv u voiennyi ta povoienni period [Proposals for changes in the directions and scope of personnel training in the wartime and postwar period]. (2022). *Instytut osvitoi analityky*. 2022. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/1_az_melnik_propoziczi-shhodo-zmin-u-napryamah-i-obsyagah-pidgotovki-kadriv-u-voennij-ta-povoennij-period.pdf [in Ukrainian].